

**Міністерство освіти і науки України
Львівський національний університет імені Івана Франка
Факультет педагогічної освіти
Кафедра початкової та дошкільної освіти**

СЕНИЦЯ НАТАЛІЯ ЮРІЇВНА

**ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ
ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ЗАСОБАМИ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ
НА УРОКАХ МОВНО – ЛІТЕРАТУРНОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ**

Магістерська робота

галузь знань 01 Освіта / Педагогіка
спеціальність 013 *«Початкова освіта»*

Науковий керівник:

доцент кафедри початкової та

дошкільної освіти

кандидат філологічних наук, доцент

Крохмальна Галина Іванівна

Львів-2022

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ У ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ... ..	9
1.1. Сутність поняття «комунікативна компетентність» у сучасному науково-літературному дискурсі	9
1.2. Психолого-педагогічні умови розвитку комунікативних умінь і навичок у молодших здобувачів освіти	14
1.3. Особливості інтерактивних форм навчання у процесі формування комунікативної компетентності.....	21
Висновки до розділу 1	27
РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ СТАНУ СФОРМОВАНOSTІ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ЗАСОБАМИ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ	29
2.1. Загальна характеристика проведення педагогічного дослідження.....	29
2.2. Практична перевірка формування комунікативної компетентності молодших школярів інтерактивними засобами навчання.....	42
2.3. Динаміка сформованості комунікативної компетентності молодших здобувачів освіти в умовах дослідження.....	53
Висновки до розділу 2	58
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ПОКРАЩАННЯ КОМУНІКАТИВНИХ УМІНЬ ТА НАВИЧОК В МОЛОДШИХ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ ІНТЕРАКТИВНИМИ ЗАСОБАМИ... ..	60
3.1. Методичні рекомендації щодо формування комунікативних умінь і навичок молодших школярів в освітньому процесі... ..	60
3.2. Сучасні технології навчання в системі мовно-літературної галузі молодшого здобувача освіти.....	68
Висновки до розділу 3	77

	4
ВИСНОВКИ	79
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	83
ДОДАТКИ.....	83
Додаток А	87
Додаток В...	88

ВСТУП

Актуальність дослідження. Зміни, що останнім часом відбуваються в соціальних і суспільних умовах, призвели до переорієнтації системи шкільної освіти. Тепер одним із важливих напрямків навчання є розвиток в учнів життєвих компетентностей, що мають не лише допомогти дітям успішно навчатися, а й мати можливість орієнтуватися в сучасному суспільстві, інформаційному просторі, на ринку праці, вирішувати соціально важливі питання і реагувати на потреби й виклики часу. Тобто, завданням сучасної школи є реалізація компетентнісного підходу, який передбачає спрямованість освітнього процесу на формування в учнів визначальних та предметних компетентностей.

Питання мовленнєвого розвитку та формування комунікативної компетентності здобувачів освіти початкової школи набувають сьогодні не лише особливого значення, а й державного характеру. Підтвердженням цьому є сформована на законодавчому рівні нормативна база, за якою працює сучасна система освіти. Насамперед, це Конституція України, закони України «Про освіту» (2017), «Про забезпечення функціонування української мови як державної» (2019); Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті (2002), Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012-2021 роки (2014); Концепція літературної освіти (2011), Концепція «Нова українська школа» (2016); Державний стандарт початкової освіти (2018) тощо. Усі вони націлені на запровадження компетентнісного підходу. Зокрема в початковій школі на це націлює Концепція Нової української школи, де зазначається, що «знання та вміння, взаємопов'язані з ціннісними орієнтирами учня, формують його життєві компетентності, потрібні для успішної самореалізації у житті, навчанні та праці».

Сучасна парадигма мовно-літературної освіти учнів початкової школи відзначається різноаспектністю освітніх завдань. Серед них – формування

комунікативної компетентності, що передбачає набуття елементарних умінь комунікативної поведінки на засадах інтегрованого навчання.

Пріоритетом сучасної мовної освіти, що гарантує її високу якість, стає навчання, орієнтоване на формування у школярів комунікативних умінь: уміння спілкуватися, слухати і чути партнера, співпрацювати, вільно, чітко і зрозуміло висловлювати свою точку зору, відстоювати власну позицію, аргументовано переконувати інших, бути толерантним до різних думок. Сучасні вимоги до шкільної мовної освіти зумовлюють відхід від традиційного вивчення мови, яке обмежується засвоєнням теоретичних знань та правил правопису, і спрямування шкільного мовного курсу на формування комунікативної компетентності учнів.

Особливої актуальності набуває формування комунікативної компетентності учнів початкової школи. Адже молодший шкільний вік надзвичайно сприятливий для оволодіння комунікативними уміннями і навичками, оскільки в дітей цього вікового періоду легко формуються мовленнєвий слух та артикуляція, вони залюбки засвоюють нові слова і сталі вислови, оволодівають лінгвістичними конструкціями, виявляють інтерес і чутливість до мовних явищ, прагнуть до спілкування і швидко набувають мовленнєвого досвіду. Реалізація компетентнісного підходу в процесі навчання молодших школярів української мови передбачає уточнення змісту і результатів навчання, добір ефективних методів, прийомів, форм організації навчальної взаємодії, оновлення дидактико-методичного супроводу освітнього процесу, запровадження нових підходів до перевірки та оцінювання навчальних досягнень учнів.

Вибір теми магістерської роботи **«Формування комунікативної компетентності учнів початкової школи засобами інтерактивних технологій на уроках мовно-літературної галузі»** обумовлений недостатністю теоретичного та практичного висвітлення системи формування

комунікативних умінь і навичок учнів початкових класів та потребує окреслення шляхів її вдосконалення.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати педагогічні умови формування комунікативних умінь і навичок учнів початкових класів в освітньому процесі та емпірично дослідити стан їх сформованості.

Відповідно до мети визначені **завдання** дослідження:

- 1) проаналізувати проблему формування комунікативних умінь і навичок особистості в дослідженнях науковців;
- 2) розкрити сутність та вікові особливості формування комунікативних умінь і навичок учнів початкових класів в освітньому процесі;
- 3) дослідити стан сформованості комунікативних умінь і навичок учнів початкових класів в освітньому процесі;
- 4) теоретично обґрунтувати педагогічні умови формування комунікативних умінь і навичок учнів початкових класів в освітньому процесі.

Об'єкт дослідження – формування комунікативних умінь і навичок учнів початкових класів в освітньому процесі.

Предмет дослідження – педагогічні умови формування комунікативних умінь і навичок учнів початкових класів в освітньому процесі.

Для досягнення мети та розв'язання задач ми використовували такі **методи дослідження**:

- *теоретичні*: аналіз наукової літератури, педагогічного досвіду педагогів, узагальнення, класифікація, систематизація отриманої інформації з проблеми дослідження;

- *емпіричні*: педагогічне спостереження, опитування, бесіди з вчителями та учнями, анкетування, тестування, констатувальний експеримент з метою виявлення стану сформованості комунікативних умінь і навичок учнів в освітньому процесі початкової школи;

- *математичні*: кількісний і якісний аналіз відомостей і даних.

Теоретичне значення дослідження полягає в аналізі проблеми формування комунікативних умінь і навичок особистості у працях дослідників, у визначенні сутності та вікових особливостей формування комунікативних умінь і навичок учнів початкових класів в освітньому процесі, дослідженні стану сформованості комунікативних умінь і навичок учнів початкових класів в освітньому процесі, в обґрунтуванні педагогічних умов формування комунікативних умінь і навичок учнів початкових класів в освітньому процесі.

Практичне значення дослідження полягає у можливості використати матеріали дослідження в освітньому процесі початкової школи вчителями, вихователями у групах продовженого дня під час організації навчання та виховання з дітьми молодшого шкільного віку, у використанні викладачами та студентами вищих закладів у процесі підготовки та проведенні лекцій і семінарів з вивчення психолого-педагогічних курсів і методик навчання навчальних предметів початкової школи.

Апробація результатів дослідження:

Структура роботи. Магістерська робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загального висновку, списку використаних джерел і додатків.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бондарчук Л. І. Методику підказує текст. Тернопіль: Мальва - ОСО, 2001. 156 с.
2. Бадер В. Розвиток мовлення школярів під час роботи над реченням. Початкова школа. 2000. № 8. С. 41-44.
3. Богуш А. М., Гавриш Н. В. Розвиток мовлення дітей п'ятого року життя. Київ : Генеза, 2017. 184 с.
4. Бацевич Ф. Основи комунікативної лінгвістики: Підручник. К.: Видавничий центр «Академія», 2004. 344 с.
5. Варзацька Л. О. Рідна мова й мовлення. Розвивальне навчання. Кам'янець-Подільський: Абетка, 2001. 227 с.
6. Варзацька Л. О. Навчання мови та волевиявлення на основі тексту. Кам'янець-Подільський: Абетка, 2001. 111 с.
7. Вашуленко М. С. Українська мова і мовлення у початковій школі : метод. посібник. Київ : Видавничий дім «Освіта», 2018. 400 с.
8. Вашуленко О. Формування комунікативно-мовленнєвих умінь молодших школярів на уроках літературного читання. Початкова школа. 2017. № 8. С. 20–24.
9. Вторнікова Ю. С. Комунікативна компетентність у структурі ключових компетентностей громадян Європи. Витоки педагогічної майстерності : зб. наук. праць. Полтава, 2011. С. 88–94.
10. Васильєва О. В. Комунікативний підхід на уроках літературного читання в початковій школі / О. В. Васильєва // Педагогічний альманах: Збірник наукових праць / редкол. В. В. Кузьменко та ін. Херсон: КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти», 2015. Випуск 25. С. 69-74
11. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ: Ірпінь: ВТФ «Перун», 2001. 1440 с.

12. Гнаткович Т. Мовленнєва діяльність учнів : психолінгвістичний аспект. Гірська школа Українських Карпат. Івано-Франківськ, 2013. № 8–9. С. 154–158.
13. Гудзик І. П. Компетентнісно орієнтоване навчання мови у початкових класах : автореф. дис. д-ра пед. наук: 13.00.02; Національний педагогічний ун-т імені М. П. Драгоманова. Київ, 2008. 39 с.
14. Голуб Н. Компетентнісне навчання – це актуально/ Н. Голуб//Дивослово. 2012. №6. С.60-62.
15. Горбатова Н. С. Робота над текстом як засіб розвитку комунікативної компетентності молодших школярів. Формування творчої особистості в умовах компетентнісної освіти : зб. наук. праць. Кривий Ріг, 2016. Вип. 9. С. 122–127.
16. Державний стандарт початкової освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-zatverdzhennyaderzhavnogostandartu-pochatkovoyi-osviti>.
17. Дзюбко Л. В., Гриценко Л. І. Діагностика навчальної мотивації : збірник методик. Київ : Шкільний світ, 2011. 128 с.
18. Зільберман М.А Використання смартфонів і планшетів у навчанні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.slideshare.net/School91perm/ss-32517601?qid=b418b20a-512b-48ac-ba00-715744e026b8&v=&b=&from_search=2.
19. Зимняя И.А. Ключевые компетенции – новая парадигма результата образования / И.А. Зимняя //Высшее образование. 2003. № 5. С. 34-42.
20. Золотарьова І.О. Застосування мобільного навчання в системі освіти /І.О.Золотарьова, А. М. Труш // Системи обробки інформації. 2015. Вип. 4. С. 147-150 [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/soi_2015_4_32.

21. Зелінська-Любченко К. О. Теоретичний аналіз досліджень проблеми мовленнєвої діяльності. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. 2016. № 1. С. 14–19.
22. Концепція Нової української школи [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://nus.org.ua/wp-content/uploads/2017/07/konczepczyia.pdf>.
23. Калмиков Г. В. Професійно-мовленнєва діяльність суб'єкта в освітній комунікації. Психолінгвістика. 2013. Вип. 12. С. 76–82. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/psling_2013_12_10.
24. Ковтун О. В. Теоретичні аспекти поняття «загальномовленнєві уміння». Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету ім. К. Д. Ушинського : зб. наук. праць. Вип. 11–12. Одеса, 2010. С. 200–209.
25. Компетентність молодших школярів. Початкова освіта. 2011. № 24. С. 3–32.
26. Кочергіна Л. Розвиваємо всі види мовленнєвої діяльності: з досвіду роботи з першокласниками. Іноземні мови в навчальних закладах. 2010. № 1. С. 70–74.
27. Кравцова І. А. Розвиток мовленнєвих здібностей молодших школярів у театральній-ігровій діяльності. Педагогіка вищої та середньої школи : зб. наук. праць. Кривий Ріг, 2006. Вип. 15. С. 378–383
28. Кузнецова О. О. Нейролінгвістичний погляд на психологічний механізм мовленнєвої діяльності. Проблеми освіти : наук.-метод. зб. Київ, 2004. Вип. 37. С. 30–36.
29. Мартиненко С. Сучасні підходи до формування комунікативної компетентності майбутнього вчителя початкової школи / С. Мартиненко, Н. Кипиченко // Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки : Педагогічні науки. 2012. С. 85-89.

30. Нова українська школа про інтегроване навчання [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nus.org.ua/articles/integrované-navchannyatematychnyj-idiyalnisnyj-pidhody-chastyna-1/>
31. Обозов М.М. Психологія міжособистісних відносин / М.М. Обозов. К.: Либідь, 1990. 191 с.
32. Олійник О. Про трактування поняття «педагогічна технологія» / О.Олійник //Рідна школа. 2004. №2. С.16-19
33. Пометун О., Пироженко Л. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання. Київ: Вид -во А.С.К., 2004. 192 с.
34. Педагогічна технологія навчання української мови та літературного читання в початковій школі: навч.-метод. посіб./ за наук. ред. М.І.Чабановської. Тернопіль: Мальва ОСО, 2015. 188 с.
35. Пентилюк М. Компетентнісний підхід до формування мовної особистості у євроінтеграційному контексті / М.Пентилюк // Українська мова та література в школі. 2010. № 2. С.2-8.
36. Побочна О. В. Формування комунікативної компетентності молодших школярів: з досвіду роботи / О. В. Побочна // Початкове навчання та виховання. 2013. № 29. С. 2-7.
37. Пометун О. І. Компетентнісний підхід – найважливіший орієнтир розвитку сучасної освіти // Рідна школа. 2005. № 1. С. 65-69.
38. Савченко О. Я. Мовленнєвий розвиток учнів на уроках читання/О.Я. Савченко// Методика читання в початкових класах. Київ: Освіта, 2007. С. 164-166.
39. Смілянець С. Комунікативна компетентність учнів. Використання інтерактивних вправ для формування комунікативної компетентності молодших школярів / С. Смілянець // Початкова освіта. 2017. № 9. С. 14-29.
40. Які вони сучасні педагогічні технології? // Відкритий урок. 2009. №3. С.27- 31.

